

Ks. Stanisław Biały, *Bioetyczne aspekty przeszczepiania organów pojedynczych i ich pamięci. Przejście od pokonania bariery immunologicznej organizmu do pokonania bariery nieufności społecznej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Kard. St. Wyszyńskiego, Warszawa 2011, ss. 473.

Określony w tytule problem koncentruje się na etycznych zagadnieniach współczesnej transplantologii. W zakres treściowy podjętych tu zagadnień wchodzi moralno-prawne problemy de-

cyzji o przekazaniu organów do przeszczepu – samego dawcy oraz rodziny, która często odmawia zgody ma ich pobranie (z powodów emocjonalnych, etycznych lub religijnych). Z tym wiąże się problem ustalenia definicji i momentu śmierci człowieka oraz praw i obowiązków wobec ciała swego i osób bliskich. Druga grupa zagadnień dotyczy rozumienia i aksjologicznego traktowania „pamięci dawcy” jaka zostaje zachowana w przekazanym do przeszczepu organie. Zwiększająca się liczba przeszczepów niesie ze sobą bowiem coraz więcej świadectw o tym, że przeszczepiony organ zachowuje w sobie „pamięć” jego dawcy, która niepokoi biorcę organu, co stanowi dylemat natury psychiczno-moralnej. Stan ten domaga się bioetycznego wyjaśnienia, czy jest to tylko komplikacja uwarunkowana stanem psychiki po przeszczepie, czy też zawiera w sobie „coś więcej”. W przeżyciu tego doświadczenia zawarty jest problem – pytanie: czy biorca nie ma prawa poznania dawcy organu i okazania mu osobowej wdzięczności. Niemożliwość bowiem poznania dawcy i „wdzięcznego” z nim zjednoczenia przyjmuje postać „tyranii daru”, czego świadectwem są swoiste zmiany w osobowości biorcy organu. Doprecyzowanie istoty tego zagadnienia zawarte jest w podtytule omawianej rozprawy: *Przejsście od pokonania bariery immunologicznej organizmu do pokonania bariery nieufności społecznej*.

Zdaniem Autora, takie odczytanie tych problemów w kontekście ich aksjologicznego przeżywania stanowi „znamienny apel skierowany do bioetyki. Chodzi o podjęcie się pracy na rzecz ściślejszego uzasadnienia norm etycznych, które obowiązują przy przeszczepach organów, tkanek, komórek ludzkich” (s. 35). W poszukiwaniu tych uzasadnień Autor pracy postanawia odwołać się nie tylko do zasad społeczno-prawnych czy biologiczno-medycznych, ale stawia zadanie „poznać w tym wymiarze stanowisko Kościoła, oceniające praktykę transplantologiczną, jak i cały kontekst z tym związany” (s. 42-43). Motywem badawczym i „celem szczegółowym” Autora jest „wzbudzenie dyskusji nad koniecznością utrzymania kartezyjańskiego paradygmatu w medycynie transplantologicznej” (s. 40), uzasadniającego utajnienie danych dawcy organów przed biorcą i jego rodziną.

Podjęta w omawianej rozprawie problematyka jest z pewnością ważna i bardzo aktualna w kontekście współczesnych odkryć i dokonań biologiczno-medycznych oraz przemian etyczno-kultu-

rowych. Dobrze więc się stało, że ks. S. Biały podjął to zagadnienie, które jest interesujące nie tylko z teoretycznego – naukowego punktu widzenia, ale też domaga się aksjologicznych kwalifikacji w życiowej praktyce. Podejmując analizę określonego w tytule zagadnienia Autor pracy w pierwszym rozdziale podjął problem: „Transplantacja widziana w perspektywie niektórych społecznych obaw (w kontekście polskim i włoskim)” Rozwijając to zagadnienie przedstawia problem braku społecznej akceptacji wobec przeszczepów organów pojedynczych w środowisku polskim i włoskim. Ten brak akceptacji i obawy z tym związane koncentrują się wokół takich problemów jak: zgoda na przekazanie organów do przeszczepu, ich finansowanie oraz handel, ustalenie momentu śmierci dawcy – problem etyczno-prawny i obawy rodziny, etyczny wymiar oczekiwania biorcy na śmierć dawcy, poszanowanie zwłok człowieka zmarłego, wątpliwości w zakresie stosowania zasady domniemanej zgody, postrzeganie transplantacji w świetle nauki Kościoła. Sposób przedstawienia problematyki tego rozdziału sprowadza się do opisowej charakterystyki poglądów i opinii instytucji społeczno-prawnych lub pojedynczych autorów na wymienione fakty lub prezentowane koncepcje rozwiązań. Z pewnością rozdział ten jest swoistym wprowadzeniem do całości podjętych tu zagadnień, stąd też ten opisowy charakter przedstawienia można uznać za zasadny.

Rozdział drugi nosi tytuł „Budowanie empatii oraz nowych rozwiązań w medycynie transplantacyjnej”. Autor najpierw scharakteryzował aktualny stan strukturalny w transplantologii w zakresie prawno-organizacyjnym. W drugiej części tego rozdziału ukazał edukacyjną rolę Kościoła katolickiego, państwa oraz organizacji i stowarzyszeń w promowaniu dawstwa organów i transplantologii; przedstawił to na bazie analizy literatury polskiej i włoskiej. Rozdział ten można określić jako „edukacyjny”, zawiera bowiem analizę kształtowania postaw prawno-wychowawczych wobec nowej rzeczywistości jaką są przeszczepy i związane z tym problemy współczesnej ludzkości. W rozdziale trzecim podjęte zostało zagadnienie: „Komplikacje i powikłania natury fizjologicznej i osobowościowej występujące po przeszczepach” Najpierw zostały tu scharakteryzowane komplikacje, powikłania, odrzucenie przeszczepu przez organizm biorcy i ich etyczne implikacje. Następnie ukazana jest jakość życia po transplantacji organu unaczynione-

go w kontekście zmian osobowości u biorcy. W ostatniej części opisane zostały komplikacje po przeszczepach, a zwłaszcza tzw. „przeszczep osobowości” na bazie literatury włoskiej. Rozdział ten przedstawia panoramiczny obraz doświadczeń biorców organów przed i po przeszczepie. Opisane tu zostały świadectwa przeżyć osób po przeszczepach pojedynczych organów unaczynionych oraz próby wyjaśniania tychże doświadczeń, zwłaszcza w ramach tzw. medycyny niekonwencjonalnej. W czwartym rozdziale Autor podjął próbę ukazania teoretycznych wyjaśnień owych doświadczeń osobowościowych; rozdział ten nosi tytuł „Biofizyka a przeszczepy: problem pamięci człowieka” Odwołując się do osiągnięć nowoczesnej fizyki, Autor rozprawy najpierw ukazuje przenoszenie informacji międzykomórkowej przez biofotony na bazie danych nowego działu wiedzy zwanej bioenergetyką. Następnie stara się wskazać naukowe usankcjonowanie niekonwencjonalnych terapii w kontekście wybranych opinii medycznych. Analizy tego rozdziału kończy charakterystyka możliwości „przeszczepu pamięci” w literaturze włoskiej.

W ostatnim – piątym rozdziale – podjęta została próba teologicznego „zweryfikowania” analizowanych wcześniej działań medycznych i ich konsekwencji w wymiarze osobowościowym. Rozdział ten nosi tytuł: „Nauka a wiara: akceptacja faktu transcendentnego w bioetyce transplantologicznej” Najpierw podjęta została analiza „doświadczenia nadzwyczajnego” jako opcji uzasadniającej niektóre decyzje w medycynie transplantacyjnej. Przywołane opisy doświadczeń po przeszczepach konkretnych osób Autor stara się ocenić w oparciu o wypowiedzi wybranych reprezentantów katolickiej etyki teologicznej. Na bazie teologicznych podstaw i ich interpretacji próbuje ukazać możliwość „cudownych zjawisk” w transplantologii. W uzasadnieniu tych tez odwołuje się do poglądów autorów polskich (poglądy ks. M. Ruseckiego) oraz literatury obcej, zwłaszcza włoskiej. Zwieńczenie przeprowadzonych w tym zakresie analiz można więc określić jako próba połączenia tego „co ludzkie” z tym, „co Boskie”

Lektura omawianej książki ks. dr. S. Białego pozwala stwierdzić, że określone w jej podtytule zagadnienie jest aktualną rzeczywistością – stanowi więc problem badawczy. Przywołane w tej pracy fakty oraz ich analityczna prezentacja potwierdzają możliwość owego „przejścia od pokonania bariery immunologicznej” (czego

szczególnym przykładem jest Katherin Beckman) „do pokonania bariery społecznej nieufności” (co ma szczególne znaczenie dla zaufania rodziny dawcy). Argumenty za tego rodzaju „możliwością” mają swe uzasadnienie w najnowszych odkryciach nauk szczegółowych, zwłaszcza fizyki kwantowej, które pozwalają stwierdzić, że organ ludzki po przeszczepie może zachować nie tylko istotne informacje życiowe w zakresie biologicznym, ale też w wymiarze osobowościowym. Ten empirycznie doświadczalny fakt stanowi przedmiot badań – punkt wyjścia, upoważniający do analitycznych refleksji nad możliwością „zjawiska niezwykłego” w wymiarze medyczno-bioetycznym. Badania ks. S. Białego pozwalają wnioskować, że możliwość nawiązania kontaktu z dawcą organu może być weryfikowana naukowo od strony zjawiskowej, gdyż da się zaobserwować odpowiednie skutki u biorcy organu w postaci zmian somatyczno-osobowościowych. Tego rodzaju przejawy wymagają pogłębionej refleksji badawczej, czego przykładem jest omawiana rozprawa, która trafnie wpisuje się w nurt naukowych poszukiwań w tym zakresie.

Należy przyznać rację ks. S. Białemu, że transplantologia – jak cała medycyna klasyczna – potrzebują zmian w podejściu do człowieka. Winno się to wyrazić zwłaszcza w integralnym – holistycznym traktowaniu pacjenta. Zwłaszcza należy zadbać o uszanowanie cielesno-duchowej jedności osoby ludzkiej w stosowaniu procedur medycznych. W zabiegach leczniczych nie wolno oddzielać w człowieku jego sfery religijno-moralnej od rozumowo-somatycznej, gdyż powoduje to szereg negatywnych skutków indywidualno-społecznych. Autor rozprawy jest zdania, że tylko w ten sposób można doprowadzić do zwycięstwa na polu bioetyki między absolutyzmem naukowo-technicznym a odpowiedzialnością moralną, która ma swe zakotwiczenie w chrześcijańskiej miłości bliźniego.

Analizy omawianej rozprawy oraz jej wnioski potwierdzają zasadność podjęcia tytułowego zagadnienia, jego niezwykłą aktualność oraz merytoryczną ważność, zarówno na polu badań naukowych, jak i praktycznych zastosowań w poszanowaniu wartości i godności osoby ludzkiej i jej życia. Świadczy to także o badawczej wrażliwości Autora oraz o potrzebie pogłębienia pola naukowej argumentacji w zakresie moralnym na tak ważnych płaszczyznach ludzkiej egzystencji. Monografia ta stanowi niewątpliwie szczególnie ważną pozycję z zakresu bioetyki o „nachyleniu” teo-

logicznym, i to nie tylko na płaszczyźnie życia chrześcijańskiego. Jest to właściwie pierwsze na rynku polskim monograficzne opracowanie, przybliżające stan badań i poglądów na temat „przeszczepiania organów pojedynczych i ich pamięci”

Rozprawa ks. S. Białego pozostaje pod wpływem chrześcijańskiego personalizmu, odwołując się do nauczania Magisterium Kościoła oraz współczesnej myśli filozoficznej. Cechą i wartością badawczo-metodologiczną podjętych tu analiz jest odniesienie do metody personalistycznej, której hermeneutyczną zasadą jest osoba ludzka, brana w swej ontologicznej i egzystencjalnej złożoności. Pod względem formalnym metoda ta pozwala ująć osobiste doświadczenie jako przeżycie wspólnotowe – międzyludzkie oraz między człowiekiem a Bogiem, tak w wymiarze horyzontalnym, jak i wertykalnym. Na płaszczyźnie epistemologicznej takie podejście umożliwiło opisanie i zidentyfikowanie doświadczeń egzystencjalno-moralnych przy użyciu metod z zakresu fenomenologii, psychologii, socjologii oraz nauk biologiczno-medycznych, wspierających interpretację etyczno-teologiczną. Takie podejście badawcze umożliwia też odczytanie z Magisterium Kościoła praktycznej poprawności aksjologicznego myślenia i postaw w zakresie bioetycznych problemów związanych z przeszczepami ludzkich organów. Odwołanie się do zasady personalistycznej pozwoliło także Autorowi omawianej rozprawy uniknąć subiektywnych interpretacji i dokonać interesującego opracowania stanu świadomości i badawczych potrzeb oraz życiowych postaw dawców i biorców organów do przeszczepów oraz służb medycznych zaangażowanych w tego rodzaju pomoc człowiekowi.

Ks. Józef Zabielski